

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

ПРОГРАМУВАННЯ

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань **12 «Інформаційні технології»**
Спеціальність **124 «Системний аналіз»**
Освітній рівень **перший (бакалаврський)**
Освітня програма **«Управління складними системами»**

Статус дисципліни **обов'язкова**
Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Завідувач кафедри
економічної кібернетики і системного аналізу

Лідія ГУР'ЯНОВА

Харків
2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри економічної кібернетики і системного аналізу
Протокол № 1 від 25.08.2022 р.

Розробник(и):

Яценко Роман Миколайович, к.е.н., доц. кафедри економічної кібернетики і системного аналізу.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни

Програма вивчення обов'язкової навчальної дисципліни професійного циклу «Програмування» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра зі спеціальності 124 «Системний аналіз», освітньої програми «Управління складними системами».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є концепції та інструменти побудови програмних засобів для підвищення ефективності функціонування економічних систем в сучасних умовах розвитку ринкового середовища.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Основи програмування на Python.
2. Структури даних та об'єктно-орієнтоване програмування.

Мета навчальної дисципліни є надання здобувачам вищої освіти системи теоретичних і практичних знань з програмування з метою побудови ефективних алгоритмів обробки даних та їх програмної реалізації. У якості головного інструменту обрано сучасну мову програмування Python.

Основним завданням вивчення дисципліни «Програмування» є вивчення теоретичних і практичних засад програмування, основ алгоритмізації та структур даних, формування у студентів навичок використання отриманих знань на практиці, створення власного програмних засобів.

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	1
Семестр	1,2
Кількість кредитів ECTS	10
Форма підсумкового контролю	екзамен

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни

Пререквізити	Постреквізити
Основи алгоритмізації	Системне програмування та операційні системи
	Web-технології
	Електронна комерція
	Бази даних
	Випадкові процеси

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми системного аналізу у професійній діяльності або в процесі навчання, що передбачають застосування теоретичних положень та методів системного аналізу та інформаційних технологій і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов

Компетентності

Компетентності	Результати навчання
КЗ 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	РН8. Володіти сучасними методами розробки програм і програмних комплексів та прийняття оптимальних рішень щодо складу програмного забезпечення,
КЗ 13. Здатність працювати в міжнародному контексті	
КЗ 14. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт	
КЗ 16. Здатність зберігати та примножувати моральні,	

<p>культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя</p>	<p>алгоритмів процедур і операцій. РН9. Вміти створювати ефективні алгоритми для обчислювальних задач системного аналізу та систем підтримки прийняття рішень.</p>
<p>КФ 7. Здатність використовувати сучасні інформаційні технології для комп'ютерної реалізації математичних моделей та прогнозування поведінки конкретних систем а саме: об'єктно-орієнтований підхід при проектуванні складних систем різної природи, прикладні математичні пакети, застосування баз даних і знань</p>	

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Основи програмування на Python

Тема 1. Основи мови програмування Python

- 1.1. Історія мови програмування Python.
- 1.2. Переваги Python.
- 1.3. Основні елементи мови.
- 1.4. Структурні елементи програми.
- 1.5. The Zen of Python.

Тема 2. Типи даних та змінні. Введення-виведення даних.

- 2.1. Оператори введення та виведення даних.
- 2.2. Типи даних.
- 2.3. Перетворення типів даних.
- 2.4. Складені оператори присвоювання.

Тема 3. Умовний оператор та розгалужений обчислювальний процес.

- 3.1. Синтаксис умовного оператора.
- 3.2. Вкладені умовні інструкції.
- 3.3. Оператори порівняння.
- 3.4. Логічні оператори.
- 3.5. Каскадні умовні конструкції.
- 3.6. Тернарний умовний оператор.

Тема 4. Цикл з визначеною кількістю ітерацій.

- 4.1. Цикл for.
- 4.2. Функція range.
- 4.3. Генерація псевдовипадкових чисел.

Тема 5. Обробка символьних даних.

- 5.1. Загальні підходи до обробки символьних даних.
- 5.2. Створення зрізів.
- 5.3. Методи роботи з рядками.

Тема 6. Цикли з перевіркою умов.

- 6.1. Цикл while.
- 6.2. Оператори управління циклом.

6.3. Множинне присвоювання.

Тема 7. Структурне програмування за допомогою функцій.

7.1. Принципи структурного програмування.

7.2. Оголошення функцій.

7.3. Локальні та глобальні змінні.

Змістовий модуль 2. Структури даних Python

Тема 8. Обробка даних у послідовностях та списках.

8.1. Поняття списку.

8.2. Методи split та join.

8.3. Операції зі списками.

8.4. Генератори списків.

Тема 9. Двовимірні структури даних.

9.1. Вкладені списки.

9.2. Створення та введення вкладених списків.

9.3. Приклади програм з двовимірними структурами даних.

Тема 10. Множинні та асоціативні структури даних.

10.1. Призначення та створення словників.

10.2. Робота з елементами словника.

10.3. Призначення множини як структури даних.

10.4. Операції над множинами.

Тема 11. Робота з файлами та файловою системою.

11.1. Загальні підходи до роботи з текстовими файлами.

11.2. Операції відкриття та закриття файлів.

11.3. Запис даних до файлу.

11.4. Зчитування даних з файлу.

11.5. Методи роботи зі складеними даними.

Тема 12. Стандартна бібліотека Python

Перелік лабораторних занять, а також питань та завдань до самостійної роботи наведено у таблиці "Рейтинг-план навчальної дисципліни".

Методи навчання та викладання

При викладанні навчальної дисципліни "Програмування" для активізації навчального процесу передбачено застосування сучасних навчальних технологій, таких, як: проблемні лекції; міні-лекції; презентації, виконання індивідуальних творчих завдань.

Проблемна лекція «Огляд популярних Python-фреймворків» в темі 1 спрямована на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздачею студентам під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При викладанні лекційного матеріалу студентам пропонуються питання для самостійного розмірковування. При цьому лектор задає запитання які спонукають студента шукати розв'язання проблемної ситуації. Така система примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

На початку проведення проблемної лекції необхідно чітко сформулювати проблему, яку необхідно вирішити студентам. При викладанні лекційного матеріалу слід уникати прямої відповіді на поставлені запитання, а висвітлювати матеріал таким чином, щоб отриману інформацію студент міг використовувати при розв'язанні проблеми.

Міні-лекція «Сховище репозиторіїв GitHub» в темі 7 передбачає викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження. На початку проведення міні-лекції за вказаною вище темою лектор акцентує увагу студентів на необхідності представити викладений лекційний матеріал у так званому структурно-логічному вигляді. На розгляд виносяться питання, які зафіксовані у плані лекцій, але викладаються вони стисло. Лекційне заняття, проведене у такий спосіб, побуджує у студента активність та увагу при сприйнятті матеріалу, а також спрямовує його на використання системного підходу при відтворенні інформації, яку він одержав від викладача.

Презентації результатів виконання самостійного завдання щодо стандартної бібліотеки Python за темою 12 – це виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення звіту про виконання індивідуальних завдань. Однією з позитивних рис презентації та її переваг при використанні в навчальному процесі є обмін досвідом, який здобули студенти при роботі над індивідуальним завданням або у певній малій групі.

Порядок оцінювання результатів навчання

ХНЕУ ім. С. Кузнеця використовує накопичувальну (100-бальну) систему оцінювання.

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, лабораторні заняття, а також виконання самостійної роботи. Контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, лабораторних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі поточних контрольних робіт за змістові модулі та має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля 1 та 2;

підсумковий контроль, що проводиться у формі екзамену під час сесії другого семестру, відповідно до графіку навчального процесу.

Поточний та модульний контроль оцінювання знань протягом змістових модулів включає:

виконання самостійних індивідуальних завдань. Загальна кількість балів – 40;

презентація результатів виконання самостійного завдання щодо бібліотеки Python – 5 балів;

поточні контрольні роботи – 15 балів.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей. Кожен екзаменаційний білет складається із 20 стереотипних тестових завдань та 2 практичних завдань (діагностичне та евристичне завдання), які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Екзаменаційний білет включає:

Стереотипні тестові завдання: максимальна кількість балів – 20.

Діагностичне завдання: максимальна кількість балів – 10.

Евристичне завдання: максимальна кількість балів – 10.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці "Рейтинг-план навчальної дисципліни".

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання	Форми оцінювання	Мах бал
1	2	3	4
Змістовий модуль 1. Основи програмування на Python			
ТЕМА 1	<i>Аудиторна робота</i>		
	Лекція 1 за питаннями Теми 1		
	<i>Самостійна робота</i>		
	Вивчення лекційного матеріалу		
ТЕМА 2	<i>Аудиторна робота</i>		
	Лекція 2 за питаннями Теми 2	Перевірка індивідуального завдання	4
	Лабораторна робота 1. Типи даних та змінні. Введення-виведення даних		
	<i>Самостійна робота</i>		
	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до лабораторного заняття		

ТЕМА 3	<i>Аудиторна робота</i>		
	Лекція 3 за питаннями Теми 3	Перевірка індивідуального завдання	4
	Лабораторна робота 2. Умовний оператор та розгалужений обчислювальний процес		
<i>Самостійна робота</i>			
	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до лабораторного заняття		
ТЕМА 4	<i>Аудиторна робота</i>		
	Лекція 4 за питаннями Теми 4	Перевірка індивідуального завдання	4
	Лабораторна робота 3. Цикл з визначеною кількістю ітерацій		
	<i>Самостійна робота</i>		
	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до лабораторного заняття		
ТЕМА 5	<i>Аудиторна робота</i>		
	Лекція 5 за питаннями Теми 5	Перевірка індивідуального завдання	4
	Лабораторна робота 4. Обробка символічних даних		
	<i>Самостійна робота</i>		
	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до лабораторного заняття		
ТЕМА 6	<i>Аудиторна робота</i>		

	Лекція 6 за питаннями Теми 6	Перевірка індивідуального завдання	4	
	Лабораторна робота 5. Цикли з перевіркою умов			
	Самостійна робота			
	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до лабораторного заняття			
ТЕМА 7.	Аудиторна робота			
	Лекція 7 за питаннями Теми 7	Перевірка індивідуального завдання Поточна КР	4 7	
	Лабораторна робота 6. Структурне програмування за допомогою функцій Поточна контрольна робота за змістовим модулем 1			
	Самостійна робота			
	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до лабораторного заняття			

1	2	3	4
---	---	---	---

Змістовий модуль 2. Структури даних Python			
ТЕМА 8	Аудиторна робота		
	Лекція 8 за питаннями Теми 8	Перевірка індивідуально го завдання	4
	Лабораторна робота 7. Обробка даних у послідовностях та списках		
	Самостійна робота		
Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до лабораторного заняття			

ТЕМА 9	Аудиторна робота		
	Лекція 9 за питаннями Теми 9	Перевірка індивідуального завдання	4
	Лабораторна робота 8. Двовимірні структури даних		
	Самостійна робота		
Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до лабораторного заняття			
ТЕМА 10	Аудиторна робота		
	Лекція 10 за питаннями Теми 10	Перевірка індивідуального завдання	4
	Лабораторна робота 9. Асоціативні структури даних		
	Самостійна робота		
Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до лабораторного заняття			
ТЕМА 11	Аудиторна робота		
	Лекція 11 за питаннями Теми 11	Перевірка індивідуального завдання	4
	Лабораторна робота 11. Робота з файлами та файловою системою		
	Самостійна робота		
Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до лабораторного заняття			
ТЕМА 12	Аудиторна робота		
	Лекція 12 за питаннями Теми 12	Презентація Поточна КР	5 8
	Поточна контрольна робота за змістовим модулем 2		
	Самостійна робота		
Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до лабораторного заняття			

Іспит	40
Загальна кількість балів	100

Рекомендована література

Основна

1. Васильєв О.М. Програмування мовою Python. – Л.: Bohdan Books, 2022. – 504 с.
2. Беррі П. Head First. Python. – Х.: ФАБУЛА, 2021. – 624 с.
3. Маттес Е. Пришвидшений курс Python. – Л.: Видавництво Старого Лева, 2021. – 600 с.
4. Яценко Р.М. Опорний конспект лекцій «Програмування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=8027>.

Додаткова

5. Фрімен Е., Робсон Е. Head First. Патерни проектування. – Х.: ФАБУЛА, 2020. – 672 с.
6. Мартін Р. Чистий кодер. – Х.: ФАБУЛА, 2023. – 256 с.
7. Крєневич А.П. Python у прикладах і задачах. Частина 1. Структурне програмування Навчальний посібник із дисципліни "Інформатика та програмування" – К.: ВПЦ "Київський Університет", 2017. – 206 с.
8. Крєневич А.П. Python у прикладах і задачах. Частина 2. Об'єктно-орієнтоване програмування. Навчальний посібник – К.: ВПЦ "Київський Університет", 2020. – 152 с.
9. Основи програмування. Python. Частина 1 [Електронний ресурс]: підручник для студ. спеціальності 122 "Комп'ютерні науки", спеціалізації "Інформаційні технології в біології та медицині" / А. В. Яковенко. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. – 195 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

10. W3Schools Online Web Tutorials Distribution [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.w3schools.com/>.
11. Heroku: Cloud Application Platform [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.heroku.com/>.
12. Сайт Національної бібліотеки України ім. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.
13. Сайт Python Programming Language [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.python.org/>.
14. Teach Python 3 and web design with 200+ exercises [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://snakify.org/en/>